



Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.03.2024 ✓Accepted/Kabul:01.05.2024

DOI:10.30794/pausbed.1431239

Research Article/Araştırma Makalesi

Aktu, Y. (2024). "Çevrimiçi Çocuk İstismarı Riski Ölçeği'nin Türk Kültürüne Uyarlanması", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 62, Denizli, ss.369-378.

ÇEVİRİMİÇİ ÇOCUK İSTISMARI RİSKİ ÖLÇEĞİ'NİN TÜRK KÜLTÜRÜNE UYARLANMASI

Yahya AKTU*

Öz

Bu çalışmanın amacı Çevrimiçi Çocuk İstismarı Riski Ölçeği'nin (ÇİR) Türk ergen örnekleminde geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır. Çalışmaya yaşları 13 ila 18 arasında değişen 324 ergen katılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi, ortalama açıklanan varyans, birleşik güvenilirlik ve ölçüt geçerliği çalışmaları yürütülmüştür. Güvenilirlik analizleri için Cronbach alpha ve McDonald's Omega iç tutarlılık ve Spearman-Brown iki yarı güvenilirliği katsayıları ile üst ve alt %27'lik gruplar arasındaki bağımsız gruplar t-testi sonuçları hesaplanmıştır. Bulgular 8 maddeli ve 2 boyutlu ÇİR'in kabul edilebilir uyum iyiliği indekslerine sahip olduğunu göstermiştir. ÇİR ile Benlik Saygısı ve Aile Desteği arasında negatif ilişkiler bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı , .91 ve iki yarı güvenilirliği .79 olarak tespit edilmiştir. Üst ve alt %27'lik gruplar arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Sonuç olarak, ÇİR'in Türkiye'deki ergenler arasında çevrimiçi istismar riskini ölçmek için güvenilir ve geçerli bir araç olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çevrimiçi istismar, Yakınlık, Gizlilik, Geçerlik, Güvenirlik.

ADAPTATION OF THE ONLINE GROOMING RISK SCALE TO TURKISH CULTURE

Abstract

The aim of this study is to conduct a validity and reliability of the Online Grooming Risk Scale (OGR) within a Turkish adolescent population. The study included 324 adolescents, ranging in ages from 13 to 18 years. Confirmatory factor analysis, average variance explained (AVE), combined reliability (CR), and criterion-related validity studies were conducted to establish construct validity. Reliability assessments included Cronbach's alpha and McDonald's Omega for internal consistency, Spearman-Brown split-half reliability, and comparisons between the upper and lower 27% groups. Results indicated that the 8 items, 2-dimensional OGR had acceptable goodness-of-fit indices. Negative relationships were found between OGR and self-esteem and family support. The Cronbach's Alpha coefficient of the scale was found to be, McDonald's Omega was .91 and split-half reliability was .79. Statistically significant differences were determined between the upper and lower 27% groups. In conclusion, the OGR appears to be a reliable and valid instrument for measuring the risk of online grooming among adolescents in Türkiye.

Keywords: Online grooming, Intimacy, Secrecy, Validity, Reliability.

*Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Eruh Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Sosyal Hizmetler, SİİRT.
e posta: aktuyahya@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-5540-7399>)

1. Giriş

Çocuk istismarı, giderek artan küresel bir problemdir (Tintori vd., 2023). Çocuk istismarı, insanların neden olduğu travmatik deneyimlerden biridir. Çocuk istismarı, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından kasıtlı ya da kasıtsız olarak bir çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimine müdahale eden her türlü eylemi kapsar (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2016). DSÖ'ye göre, ortalama her beş çocuktan ikisi fiziksel, duygusal, cinsel veya ekonomik istismara uğramaktadır (DSÖ, 2016). Türkiye de ise çocuk istismarı yaygınlığı yüzde on civarındadır (TUİK, 2021). Türkiye çok az çocuğun maruz kaldığı şiddet vakalarını açıklayabildiği bir ülkedir. Çünkü kültürel normlar ve aile yapısı istismar vakalarını ortaya çıkarmayı engelleyebilmektedir (Aktu & Dilekmen, 2021; Fontes & Plummer, 2010).

Teknoloji ilerledikçe, çocukların karşılaştığı istismar biçimleri de değişebilmektedir. İnternetin hayatımızın bir parçası haline gelmesinden bu yana çevrimiçi istismar en yaygın istismar biçimlerinden biri haline gelmiştir (Whittle vd., 2013). Sosyal ağ sitelerinin ve sohbet odalarının kullanımı çevrimiçi istismarı artırmış olsa da, bu olgu aileler tarafından nispeten bilinmemektedir. Araştırmalar, internet kullanan her beş çocuktan birinin çevrimiçi istismara maruz kaldığını göstermektedir (Craven vd., 2006; Pasca vd., 2022; Whittle vd., 2013; Winters vd., 2020). Çevrimiçi ortamlarda çocuklar için koruma önlemlerinin olmaması, resim, video, telefon numarası ve adres gibi özel bilgilerinin kötü niyetli amaçlarla kötüye kullanılmasına yol açabilir. Çevrimiçi istismar, savunmasız çocukların görüntülerini ve videolarını toplama ve onları çevrimiçi cinsel istismara maruz bırakma süreci olarak tanımlanabilir (Machimbarrena vd., 2018; McElvaney, 2019). İstismarcı bir bireyin (fail/avcı) sanal dünyada bir çocukla (mağdur/hedef) sosyal ilişki kurmasını ve çocuğu cinsel içerikli mesajlar ve görüntüler aracılığıyla uygunsuz bir cinsel ilişkiye zorlamasını içerir (Jeglic vd., 2022; Tamarit vd., 2021; Whittle vd., 2013). Çevrimiçi çocuk istismarı, yavaş ilerleyen bir süreç olmasından dolayı ailelerin bunu fark edebilmesi uzun zaman alabilmektedir.

Bu çalışma, orijinali Pasca vd. (2022) tarafından geliştirilen çevrimiçi çocuk istismarı riski (ÇİR) ölçeğini Türkçe'ye uyarlamayı amaçlamaktadır. ÇİR ölçeği, ergenler arasında sanal ortamlardaki risk farkındalığının sınırlı olmasından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Bu ölçme aracı, çevrimiçi ortamlardaki potansiyel istismar risklerine yönelik durum tespitine, önleme ve farkındalık çalışmalarına rehberlik etmeye hizmet etmektedir. Ölçek, çocuk ve ergenlerle psikolojik danışma ve psikoterapi uygulamalarında kullanılabilir. Ölçek özellikle çevrimiçi ortamlarda risk altındaki ortaokul öğrencilerini tespit etmede kullanışlı bir araç olarak görünmektedir. Bu ölçek, sanal dünyada çocukları ve ergenleri koruyabilmek için ebeveynlerin, bakıcıların ve öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin daha fazla olması gerektiğine dolaylı olarak ortaya koyabilir. Tintori vd. (2023) ÇİR Ölçeği'nden yararlanarak 410 ilkokul öğrencisiyle yaptıkları çalışmada çevrimiçi istismarın ve siber zorbalığın öğrenciler arasında yaygın olduğunu ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra ekran süresinin, ebeveyn denetiminin, phubbing davranışlarının, prososyal eğilimlerin ve ailenin sosyo-ekonomik gelirinin çevrimiçi istismarla ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Orijinal ölçek iki boyutlu ve sekiz maddeli bir yapıdan oluşmaktadır. Yakınlık boyutu, istismarcı ile ergen veya çocuk tarafından kurulan yakın ortamı içermektedir. Gizlilik boyutu ise istismarcı ile ergen veya çocuk arasındaki iletişim yapısının sürdürülmesini içermektedir (Pasca vd., 2022). Bir ölçek formunun kısa olması katılımcıların yanıtlama süresi, isteği ve veri kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisi bulunduğu vurgulanmaktadır (Eisele vd., 2020; Lantos vd., 2023). Bir ölçme aracında daha az sayıda madde bulunmasının zaman, dikkat ve veri kalitesini artırmada önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, ÇİR Ölçeği'nin sekiz madde ve iki alt boyuttan oluşması, ölçme aracının kullanışlı olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın hipotezi, ÇİR'in uyarlanmış Türkçe versiyonunun çevrimiçi çocuk istismarı riskini ölçek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğudur.

2. Yöntem

2.1. Katılımcılar

ÇİR'in uyarlama çalışması, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir ilde yaşayan ergenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar küme örnekleme kullanılarak seçilmiştir. İlk aşamada, örneklem cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş ve gelir düzeyi özellikleri gibi farklı özelliklere göre tabakalandırılmıştır. İkinci aşamada katılımcılar, eşit seçilme olasılığı dikkate alınarak basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir (Büyüköztürk vd., 2018). Ölçek uyarlama sürecinde 324 ergenden doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak veri toplanmıştır. Literatürdeki öneriler doğrultusunda araştırmanın çalışma gruplarının geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının gerçekleştirilebilmesi için yeterli büyüklükte olduğu söylenebilir (Çokluk vd., 2018). Katılımcıların 218'i (%67,3) kız, 106'sı (%32,7) erkektir. Katılımcıların yaş aralığı 13 ile 18 arasındadır ($\chi_{yas} = 16.29$, $SS= 1.62$). Katılımcıların 19'u (%5,9) 7. sınıf, 13'ü (%4) 8. sınıf, 37'si (%11,4) 9. sınıf, 55'i (%17) 10. sınıf, 80'i (%24,7) 11. sınıf ve 120'si (%37) 12. sınıf öğrencisidir. Katılımcıların 299'u (%92,3) üç veya daha fazla çocuklu ailelerden, 19'u (%5,9) iki çocuklu ailelerden ve 6'sı (%1,9) tek çocuklu ailelerde yaşamaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Çevrimiçi İstismar Riski Ölçeği

Ölçek, Pasca vd. (2022) tarafından çevrimiçi istismar riskini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek 8 maddeli ve iki boyutlu bir yapıya sahiptir. Ölçeğin hem yakınlık boyutu hem de gizlilik boyutu dörder maddeden oluşmaktadır. Ölçüm aracı, "Hiçbir zaman" (1) ile "Her zaman" arasında değişen 5'li Likert tipi bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçme aracının açılımlayıcı faktör analizi toplam varyansın %60'ını açıkladığını göstermiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, iki boyutlu bir yapının model uyumunun sağlandığını göstermiştir (AVE: 61 ve .51, CR: .79 ve .68). Faktör yüklerinin .62 ile .82 arasında değiştiği bildirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuştur.

2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Alt Ölçeği

Rosenberg tarafından geliştirilen ölçek, Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Toplam ölçek 63 madde ve 12 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada Benlik Saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçme aracı, "Kesinlikle katılmıyorum" (1) ile "Kesinlikle katılıyorum" (4) arasında değişen 4'lü Likert tipi bir öz bildirim ölçeğidir. Alt ölçeğin 3, 5, 8, 9 ve 10. maddeleri ters puanlanmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik analizi sonucunda iç tutarlılık katsayısı .71, test-tekrar test güvenilirliği ise .75 olarak tespit edilmiştir.

2.2.3. Aile Desteği Alt Ölçeği

Aile desteği, Sosyal Destek Değerlendirme Ölçeği'nin bir alt boyutudur. Ölçek, Dubow ve Ulman (1989) tarafından çocukların ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteğe ilişkin algılarını değerlendirmek üzere geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Gökler (2007) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada 12 maddelik aile desteği alt ölçeği kullanılmıştır. Alt ölçeğin 3, 5, 7, 8 ve 12. maddeleri ters puanlanmaktadır. Alt ölçekten 12 ile 60 arasında bir puan alınabilmektedir. Ölçme aracı "Hiçbir zaman" (1) ile "Her zaman" (5) arasında değişen 5'li Likert tipi bir öz bildirim ölçeğidir. İç tutarlılık katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Demografik Bilgi Formu

Bu form katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, kardeş sayısı, aile üyeleriyle sosyalleşme sıklığı ve algılanan sosyo-ekonomik durum hakkında bilgi edinmek için kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama ve Analizi

ÇİR Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması için Dr. Pasca'dan izin alınmıştır. Çalışmanın etik onayı Siirt Üniversitesi Etik Kurulu'nun 15/5/2023 tarih ve 4811 sayılı kararı ile alınmıştır. Ölçeğin çeviri ve dil çalışmasında iki İngilizce uzmanı, iki Türkçe uzmanı, bir ölçme-değerlendirme uzmanı ve iki ruh sağlığı uzmanı görev almıştır. Pilot çalışma 30 ergen ile gerçekleştirilmiştir. Geri bildirimler sonucunda ölçeğe son hali verilmiştir.

Ham veriler normallik varsayımları açısından kontrol edilmiş ve normallik ölçütlerini karşılamayan 32 veri veri setinden çıkarılmıştır. Çalışmada çarpıklık ve basıklık değerleri $\pm 1,96$ kriterleri uygulanmıştır (Kline, 2014; Seçer, 2015a). Çalışmada 324 katılımcıdan toplanan veriler doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için toplanmıştır. DFA analizi maksimum olabilirlik tahmin yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, model için uyum iyiliği indeksleri ve modifikasyon indeksleri hesaplanmıştır. Son olarak, yakınsak ve ıraksak güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Çokluk vd., 2018; Schermelleh-Engel vd., 2003). Bunun için ortalama varyans katsayısı (AVE), bileşik güvenilirlik katsayısı (CR), paylaşılan en yüksek varyansın karesi (MSV) ve paylaşılan varyansların karelerinin ortalaması (ASV) değerleri incelenmiştir. $AVE > .50$, $CR > .70$, $MSV < AVE$, $ASV < MSV$ ve $\sqrt{AVE} > r$ ölçütleri dikkate alınmıştır (Gürbüz, 2019)..

Modelin kabul edilebilir uyum göstermesi için aşağıdaki kriterler dikkate alınmıştır: $\chi^2 / df < 5$; RMSEA ve SRMR $< .08$; ve CFI, GFI, NFI, TLI $> .90$ (Tabachnick & Fidell, 2019). ÇİR'in ölçüt bağımlı geçerliliğini test etmek için Benlik Saygısı ve Aile Desteği ölçekleriyle olan ilişkileri hesaplanmıştır. Güvenirlik çalışması kapsamında madde-toplam korelasyonları ve Cronbach Alpha ve McDonald's Omega güvenirlik katsayıları, Spearman-Brown güvenirlik katsayısı ve %27'lik alt ve üst gruplar için bağımsız örneklem t-testi sonuçları incelenmiştir (Çokluk vd., 2018). Araştırma verileri SPSS 25.0 ve AMOS 24.0 paket programları kullanılarak analiz edilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Geçerlik Çalışmaları

3.1.1. Yapı Geçerliliği

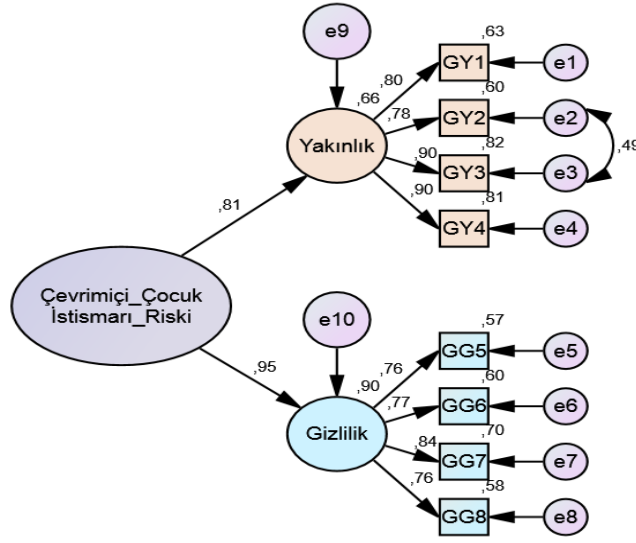
Yapı geçerliliği kapsamında ÇİR'in DFA çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak ölçek puanları için t-değerleri incelenmiştir. ÇİR'in standartlaştırılmış faktör yükleri ve t-değerleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: ÇİR'in faktör yük değerleri ve t değerleri sonuçları

Madde No	Standartlaştırılmış Faktör Yük Değerleri	Standart Sapma	T Değerleri
M1	.797	.109	5.76*
M2	.777	.090	6.32*
M3	.905	.044	5.62*
M4	.902	.072	3.98*
M5	.757	.086	6.87*
M6	.773	.103	6.66*
M7	.837	.009	5.40*
M8	.759	.087	7.03*

*p< .01

Tablo 1'de görüldüğü gibi, standartlaştırılmış faktör yük değerleri .757 ile .905 arasında değişmektedir. Maddelerin t-değerlerinin (CR) 3.98 ile 7.03 arasında değiştiği görülmektedir. Bu aşamadan sonra ölçeğin örtük modelini test etmek için birinci ve ikinci düzey DFA sonuçları analiz edilmiştir. Önerilen değişikliklere uygun olarak elde edilen ikinci düzey DFA sonuçları Şekil 1'de gösterilmektedir.



CMIN= 34.260, DF= 18, p=.012, CMIN/DF= 1.903

Şekil 1: İkinci düzey DFA

Şekil 1, ÇİR ölçeğinin iki boyutlu ve 8 maddelik modelleri için faktör yük değerlerini, alt boyutlar arasındaki korelasyonu ve modifikasyon prosedürlerini göstermektedir. Madde faktör yük değerlerinin .76 ile .90 arasında değiştiği görülmektedir. Uyum iyiliği indeksleri $\chi^2/df = 1.903$, RMSEA= .053, SRMR= .056, TLI= .868, CFI= .915, GFI= .930, AGFI= .859 olarak bulunmuştur. ÇİR ölçeğinin iki boyutlu ve 8 maddeli modelinin model uyumunun yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

3.1.2. Yakınsak ve İraksak Geçerlik

Çalışmada kullanılan yapısal eşitlik modellemesinin (YEM) bir parçası olarak, ölçeğin yakınsak geçerliliğini değerlendirmek için AVE ve CR katsayıları incelenmiştir. Hesaplamalar, yakınlık boyutu için AVE = .71, CR = .91; gizlilik boyutu için ise AVE = .61 ve CR = .86 olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan iraksak geçerliği değerlendirmek için MSV, ASV, AVE, \sqrt{AVE} ve r katsayıları analiz edilmiştir. Bu doğrultuda yakınlık boyutu için MSV = .40, ASV = .22, \sqrt{AVE} = .84, r = .77; gizlilik boyutu için ise MSV = .47, ASV = .36, \sqrt{AVE} = .78, r = .77 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, AVE > .50, CR > .70, MSV < AVE, ASV < \sqrt{AVE} ve \sqrt{AVE} > r ölçütlerini karşılandığına işaret etmektedir (Gürbüz, 2019). Buna göre ölçeğin her iki boyutu için yakınsak ve iraksal geçerliği sağladığı ifade edilebilir.

3.1.3. Ölçüt Geçerliği

ÇİR ölçeğinin ölçüt bağımlı geçerliliğini test etmek için Rosenberg Benlik Saygısı ve Aile Desteği Alt ölçekleri ile ilişkilere bakılmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Değişkenler arasındaki korelasyon sonuçları

Değişkenler	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	1	2
1. Çevrimiçi çocuk istismarı riski	14.82	4.64	1.096	.335		
2. Rosenberg benlik saygısı	29.85	5.78	-.220	-.689	-.344*	
3. Aile desteği	46.66	9.75	-.509	-.580	-.409*	.511*

*p< .01

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Çevrimiçi İstismar Riski Ölçeği, Benlik Saygısı ve Aile Desteği Alt ölçeklerinin çarpıklık ve basıklık değerleri normal aralıktadır. ÇİR ile benlik saygısı arasında ($r = -.344, p < .01$) ve ÇİR ile aile desteği ($r = -.409, p < .01$) arasında negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aile desteği ile benlik saygısı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = .511, p < .01$).

3.2. Güvenirlilik Çalışmaları

ÇİR ölçeğinin güvenilirlik çalışmaları kapsamında Cronbach Alpha ve McDonald’s Omega güvenilirlik katsayısı, Spearman-Brown iki yarı güvenilirlik katsayısı ve %27 alt-üst gruplar için bağımsız grup t-testi analizleri hesaplanmıştır. ÇİR ölçeğinin güvenilirlik sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: ÇİR Ölçeği’nin güvenilirlik analizi sonuçları

Boyutlar	Ort.	SS	Madde-Toplam Korelasyonları	Madde-Çıkarıldığında α
<i>Yakınlık $\alpha = .89, \omega = .90$</i>				
M1	2.07	1.35	.703	.884
M2	1.80	1.20	.655	.888
M3	1.73	1.18	.769	.879
M4	1.94	1.31	.769	.879
<i>Gizlilik $\alpha = .83, \omega = .88$</i>				
M5	1.76	1.27	.630	.891
M6	1.91	1.37	.654	.889
M7	1.84	1.28	.681	.886
M8	1.77	1.25	.624	.891
<i>Tüm ölçek $\alpha = .90, \omega = .91$</i>				

$\alpha =$ Cronbach Alpha, $\omega =$ McDonald’s Omega

Tablo 3’te görüldüğü üzere, yakınlık alt boyutunun madde-toplam korelasyonlarının .655 ile .769 arasında değiştiği görülmektedir. Gizlilik alt boyutunun madde-toplam korelasyonlarının ise .630 ile .681 arasında değiştiği görülmektedir. Yakınlık alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı .89, gizlilik alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı .83 ve ÇİR ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. McDonald’s Omega güvenilirlik katsayısının .88 ile .91 arasında değiştiği saptanmıştır. Ayrıca ÇİR ölçeği için hesaplanan iki yarı güvenilirlik katsayısı .79 olarak belirlenmiştir.

Güvenirlilik çalışmaları kapsamında bir sonraki aşamada alt ve üst grup ortalamaları arasındaki farka dayalı bir madde analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda, ÇİR ölçeğinin toplam puanı sıralanarak alt grubun %27’si ($n = 87$) ve üst grubun %27’si ($n = 87$) oluşturulmuştur. Grup ortalamaları arasındaki fark bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Alt-üst grup değişkenine ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: %27 alt-üst gruplar değişkenine ilişkin bağımsız gruplar t-testi sonuçları

Madde No	Grup	N	Ort.	SS	sd	t-testi
M1	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-18.17**
	Alt grup	87	3.48	1.28		
M2	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-14.10**
	Alt grup	87	3.02	1.34		
M3	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-14.67**
	Alt grup	87	3.08	1.32		
M4	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-18.96**
	Alt grup	87	3.55	1.25		

M5	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-13.77**
	Alt grup	87	3.14	.145		
M6	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-17.14**
	Alt grup	87	3.40	1.31		
M7	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-15.17**
	Alt grup	87	3.18	1.34		
M8	Üst grup	87	1.00	.00	86.00	-14.08**
	Alt grup	87	3.07	1.37		

**p<.001

Tablo 4'te görüldüğü gibi, t-testi değerlerinin -13.77 ile -18.96 arasında değiştiği görülmektedir. Alt %27 ve üst %27 gruplarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (p < .001). Bu bağlamda, ÇİR ölçeğinin ölçülmek istenen özelliği etkili bir şekilde ayırt edebildiği belirtilebilir.

4. Tartışma

Bu çalışmanın odak noktası, ÇİR Ölçeği'nin Türk ergen örnekleminde uyarlamasını yapmaktır. ÇİR Ölçeği'nin Türkçe versiyonu üzerinde yapılan analizler, ölçeğin psikometrik özellikleri için destekleyici kanıtlar sağlamıştır. Çalışmada, standartlaştırılmış faktör yük değerleri .757 ile .905 arasında değişmektedir. Maddelerin t-değerlerinin (CR) 3.98 ile 7.03 arasında değiştiği bulunmuştur. Örtük modeldeki maddeler için t-değerlerinin .05 anlamlılık düzeyinde 1.96'nın (p < .05) ve .01 anlamlılık düzeyinde 2,56'nın (p < .01) üzerinde olması istatistiksel olarak anlamlılığa işaret etmektedir (Çokluk vd., 2018; Kline, 2014; Schermelleh-Engel vd., 2003; Seçer, 2015a, 2015b). Bu ölçütlere göre ÇİR Ölçeği'nin Türkçe formu modelindeki standartlaştırılmış faktör yüklerinin (> .45) ve t-değerlerinin (p < .01) anlamlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ÇİR Ölçeği'nin Türkçe formu sonucuna varılabilir.

DFA sonuçlarına göre, ÇİR Ölçeği'nin uyum iyiliği indeksleri anlamlı bulunmuştur ($\chi^2/df = 1.90$, RMSEA= .053, SRMR= .056, TLI= .868, CFI= .915, GFI= .930, AGFI= .859). Literatür, uyum iyiliği indeks katsayılarının sınırlarının χ^2/df için ≤ 5 , RMSEA için $\leq .080$, SRMR ve RMR için $\leq .10$, NFI, TLI, CFI ve GFI için $\geq .90$ ve AGFI skorları için $\geq .85$ olması gerektiğini önermektedir (Çokluk vd., 2018; Schermelleh-Engel vd., 2003; Seçer, 2015b). Bu ölçütlere göre ÇİR Ölçeği'nin iki boyutlu ve 8 maddelik yapısının model uyumunun yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılabilir. Yakınsak geçerlik kapsamında yakınlık boyutu için AVE = .71, CR = .91; gizlilik boyutu için ise AVE = .61 ve CR = .86 sonuçlarına ulaşılmıştır. Diğer taraftan ıraksak geçerlik kapsamında yakınlık boyutu için MSV = .40, ASV = .22, VAVE = .84, r = .77; gizlilik boyutu için ise MSV = .47, ASV = .36, VAVE = .78, r = .77 olduğu saptanmıştır. Hair vd. (2017) göre, AVE $\geq .50$ ve CR $\geq .70$ olmalıdır. Gürbüz (2019) ise AVE > .50, CR > .70, MSV < AVE, ASV < MSV ve VAVE > r ölçütlerinin karşılanması gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre sözü edilen ölçütlerin sağlandığı görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda ÇİR Ölçeği'nin yapı geçerliği, yakınsak geçerlik ve ıraksak geçerlik değerlerinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçüt bağıntılı geçerlilik açısından, ÇİR ölçeği ile Benlik Saygısı ve Aile Desteği ölçekleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. ÇİR ile hem benlik saygısı hem de aile desteği arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular alanyazındaki ilgili sonuçlarla tutarlıdır. Çevrimiçi çocuk istismarı, benlik saygısı ve aile desteği değişkenleri ile ilişkili olan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Önceki araştırmalar, aile desteği ile düşük benlik saygısı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir (Hernández vd., 2018; Poudel vd., 2020; Schoeps vd., 2020). Yakın zamanlı bir araştırmada çevrimiçi istismar riski ile düşük benlik saygısı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki, çevrimiçi istismar riski ile aile desteği arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Pasca vd., 2022). Başka bir çalışmada çevrimiçi istismar ile beden memnuniyeti arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Sharaf vd., 2009; Tamarit vd., 2021). Tintori vd. (2023), 410 ilkököl öğrencisiyle yürüttükleri araştırmada siber zorbalığın ve çevrimiçi çocuk istismarının ekran süresi, ebeveyn denetimi, phubbing davranışları, prososyal eğilimleri ve ailenin sosyo-ekonomik geliri değişkenlerinden etkilendiğini saptamışlardır. Aktaş (2023) ise, 12-18 yaş arasındaki mağdur ergenlerle yürüttüğü nitel çalışmada akran desteği ve ebeveynlik değişkenlerinin çevrimiçi çocuk istismarı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, benlik saygısı ve aile desteği azaldıkça çevrimiçi istismar riskinin arttığı söylenebilir.

Çalışmada, güvenilirlik çalışmaları kapsamında madde-toplam korelasyonları, Cronbach Alpha ve McDonald's Omega iç tutarlılık, Spearman-Brown iki yarı güvenilirliği ve %27'lik alt-üst gruplar arasındaki fark analizleri gerçekleştirilmiştir. Yakınlık alt boyutu için madde-toplam korelasyonları .655 ile .769 arasında değişirken, gizlilik alt boyutu için .630 ile .681 arasında değişmektedir. İç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) yakınlık alt boyutu için .89, gizlilik alt boyutu için .83 ve genel ÇİR ölçeği için .90 olarak bulunmuştur. McDonald's Omega güvenilirlik katsayısının ise sırasıyla aynı boyutlar ve tüm ölçek için .90, .88 ve .91 olduğu saptanmıştır. İki yarı güvenilirlik katsayısı (Spearman-Brown) .79 olarak hesaplanmıştır. Literatür, madde-toplam korelasyonlarının maddeler için $\geq .45$ ve güvenilirlik katsayıları için $\geq .70$ olması gerektiğini belirtmektedir (Büyüköztürk vd., 2018; Çokluk vd., 2018; Hair vd., 2017). Dolayısıyla ölçeğin bu kriterleri karşıladığı sonucuna varılabilir. Alt %27 ve üst %27'lik grupların t-testi sonuçlarına göre, tüm maddelerin t-testi değerleri anlamlı bulunmuştur ($p < .001$). Bu sonuçlardan hareketle ÇİR Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun yüksek güvenilirliğe ve iyi ayırt ediciliğe sahip olduğu sonucu çıkarılabilir.

5. Sınırlılıklar ve Öneriler

Çalışmanın güçlü yanlarının yanı sıra birkaç sınırlılığı bulunmaktadır. İlk olarak, orijinal ölçeğe benzer şekilde, bu çalışma ergenlerle yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini yoğunluklu olarak lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Genellenebilir sonuçlar elde etmek için dış baskılara en hassas olunan dönem olan 12-15 yaş arasındaki öğrencileri kapsayacak şekilde çalışmalar yürütülebilir. İkinci olarak, bu çalışmada ölçüt geçerliği elde edilmiş olsa da, gelecekteki araştırmalar farklı ölçümler kullanılarak daha kapsamlı kanıtlar sunabilir. Son olarak, bu çalışmanın kesitsel tasarımı nedeniyle Türk ergenlerde test-tekrar test güvenilirliği yürütülmemiştir. Araştırmacıların test-tekrar test güvenilirlik analizlerini yapmaları önerilmektedir.

6. Sonuç

Bu çalışma, 8 maddelik Çevrimiçi Çocuk İstismarı Riski Ölçeği'nin iki boyutlu yapısını Türk ergen örnekleminde doğrulamıştır. Araştırma sonuçları, Çevrimiçi Çocuk İstismarı Riski Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun ergenlerin çevrimiçi istismar risk düzeylerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, çevrimiçi istismar riskinin arttığı bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bilindiği kadarıyla Çevrimiçi Çocuk İstismarı Riski Ölçeği, Türkiye'de çevrimiçi istismar riskini ölçmeye yönelik ilk ölçüm aracıdır. Bu ölçme aracı, çevrimiçi ortamlardaki potansiyel istismar risklerine yönelik durum tespitine, önleme ve farkındalık çalışmalarına rehberlik etmeye hizmet etmektedir. Ayrıca Çevrimiçi Çocuk İstismarı Riski Ölçeği, çocukların ve ergenlerin çevrimiçi istismara karşı savunmasızlığını değerlendirme potansiyeline sahiptir. Bu sonuçlar, Türkiye'de çocuklar ve ergenler üzerinde daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermenin yanı sıra sanal dünyada çocukları ve ergenleri güvende tutabilmek için ebeveynlerin, bakıcıların ve öğretmenlerin farkındalık düzeylerinin daha fazla olması gerektiğini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, S. Y. (2023). *Online grooming: Çocuk ve ergenlerde çevrimiçi istismar yaşantıları*. [Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aktu, Y., & Dilekmen, M. (2021). Çocuk istismarına ilişkin bilişler ölçeği: Ebeveyn formu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(Ek 1), 388–404. <https://doi.org/10.18863/pgy.995589>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24th ed.). Pegem.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları* (5th ed.). Pegem.
- Craven, S., Brown, S., & Gilchrist, E. (2006). Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations. *Journal of Sexual Aggression*, 12(3), 287–299. <https://doi.org/10.1080/13552600601069414>
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. [Uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dubow, E. F., & Ullman, D. G. (1989). Assessing social support in elementary school children: The survey of children's social support. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(1), 52–64. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1801_7

- Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ]. (2016). *Çocuk sömürüsü*. Dünya Sağlık Örgütü
- Eisele, G., Vachon, H., Lafit, G., Kuppens, P., Houben, M., Myin-Germeys, I., & Viechtbauer, W. (2020). The effects of sampling frequency and questionnaire length on perceived burden, compliance, and careless responding in experience sampling data in a student population. *Assessment, 29*(2), 136–151. <https://doi.org/10.1177/1073191120957102>
- Fontes, L. A., & Plummer, C. (2010). Cultural issues in disclosures of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse, 19*(5), 491–518. <https://doi.org/10.1080/10538712.2010.512520>
- Gökler, I. (2007). The Turkish adaptation study of Social Support Appraisals Scale to be used with children and adolescents: Factor structure, validity and reliability. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14*(2), 192–198.
- Gürbüz, S. (2019). AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi. Seçkin.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). *Primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. Sage.
- Hernández, M. P., & Mateo, C. M. (2018). *Sexting, sextorsión y grooming: Identificación y prevención*. Ediciones Pirámide.
- Jeglic, E. L., Winters, G. M., & Johnson, B. N. (2023). Identification of red flag child sexual grooming behaviors. *Child Abuse and Neglect, 136*, 105998. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105998>
- Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis* (6th ed.). Routledge.
- Lantos, D., Moreno-Agostino, D., Harris, L. T., Ploubidis, G., Haselden, L., & Fitzsimons, E. (2023). The performance of long vs. short questionnaire-based measures of depression, anxiety, and psychological distress among UK adults: A comparison of the patient health questionnaires, generalized anxiety disorder scales, malaise inventory, and Kessler scales. *Journal of Affective Disorders, 338*, 433–439. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2023.06.033>
- Machimbarrena, J. M., Calvete, E., Fernández-González, L., Álvarez-Bardón, A., Álvarez-Fernández, L., & González-Cabrera, J. (2018). Internet risks: An overview of victimization in cyberbullying, cyber dating abuse, sexting, online grooming and problematic internet use. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 15*(11), 2471. <https://doi.org/10.3390/ijerph15112471>
- McElvaney, R. (2019). Grooming: A case study. *Journal of Child Sexual Abuse, 28*(5), 608–627. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1554612>
- Pasca, P., Signore, F., Caterina, T., Del Gottardo, D., Longo, M., Preite, G., & Ciavolino, E. (2022). Detecting online grooming at its earliest stages: development and validation of the Online Grooming Risk Scale. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology, 10*, 1–24. <https://doi.org/10.13129/2282-1619/mjcp-3248>
- Poudel, A., Gurung, B., & Khanal, G. P. (2020). Perceived social support and psychological wellbeing among Nepalese adolescents: The mediating role of self-esteem. *BMC Psychology, 8*(1), 1–8. <https://doi.org/10.1186/s40359-020-00409-1>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness of fit measures. *MPR-Online, 8*(2), 23–74. <https://doi.org/10.23668/psycharchives.12784>
- Schoeps, K., Peris Hernández, M., Garaigordobil, M., & Montoya Castilla, I. (2020). Risk factors for being a victim of online grooming in adolescents. *Psicothema, 32*(1), 15–33. <https://doi.org/10.7334/psicothema2019.179>
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. Routledge.
- Seçer, İ. (2015a). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Anı.
- Seçer, İ. (2015b). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi: Analiz ve raporlaştırma*. Anı.
- Sharaf, A. Y., Thompson, E. A., & Walsh, E. (2009). Protective effects of self-esteem and family support on suicide risk behaviors among at-risk adolescents. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 22*(3), 160–168. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2009.00194.x>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). *Using multivariate statistics* (7th ed.; pp. 481–498). Pearson Education.

- Tamarit, A., Schoeps, K., Peris-Hernández, M., & Montoya-Castilla, I. (2021). The impact of adolescent internet addiction on sexual online victimization: The mediating effects of sexting and body self-esteem. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), 1–17. <https://doi.org/10.3390/ijerph18084226>
- Tintori, A., Ciancimino, G., Bombelli, I., De Rocchi, D., & Cerbara, L. (2023). Children’s online safety: Predictive factors of cyberbullying and online grooming involvement. *Societies*, 13(2), 47. <https://doi.org/10.3390/soc13020047>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Güvenlik Birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri, 2020*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2020-37200>
- Whittle, H., Hamilton-Giachritsis, C., Beech, A., & Collings, G. (2013). A review of online grooming: Characteristics and concerns. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 62–70. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.09.003>
- Winters, G. M., Jeglic, E. L., & Kaylor, L. E. (2020). Validation of the sexual grooming model of child sexual abusers. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(7), 855–875. <https://doi.org/10.1080/10538712.2020.1801935>

Ek 1

Çevrimiçi Çocuk İstismar Riski Ölçeği (ÇİR)

Yönerge: Aşağıda yaşamınızın son zamanlarında internet ortamındaki davranışlarınızla ilgili ifadeler bulunmaktadır. İlgili ifadeye ne kadar katıldığınızı lütfen işaretleyiniz.

	Hiçbir zaman				Her zaman
1. İnternette düzenli olarak bir yabancıyla sohbet ettim.	1	2	3	4	5
2. Kişisel bilgilerimi internette bir yabancıyla paylaştım.	1	2	3	4	5
3. Resimlerimi veya videolarımı internette bir yabancıyla paylaştım.	1	2	3	4	5
4. İnternette bir yabancıyla dertleştim.	1	2	3	4	5
5. Bir yabancıyla (sanal) arkadaşlığımı ailemden sakladım.	1	2	3	4	5
6. İnternette bir yabancından övgüler aldım.	1	2	3	4	5
7. İnternette tanıştığım bir kişi hakkında birisiyle konuşmayı istedim.	1	2	3	4	5
8. İnternette tanıştığım bir kişinin bana yalan söylediğini fark ettim.	1	2	3	4	5

Değerlendirme: ÇİR Ölçeği, 2 boyutlu ve 8 maddeli bir ölçme aracıdır. Ölçeğin ilk dört maddesi yakınlık ve son dört maddesi gizlilik boyutunu ölçmektedir. Ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçme aracından en düşük 8 ve en yüksek 40 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, çevrimiçi istismar riskinin arttığına bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).